

Jozef Klinda /dipl. geograf/

A Csehszlovák Szpeleológiai Koordinációs Bizottság elnöke

A karsztok védelme Szlovákiában

A karsztok védelme Szlovákiában a Csehszlovák Köztársaság megalakulása /1918/ után kezdődött meg. Már 1921-ben életbe lépett az ősi leletek védelméről szóló 31. sz. rendelet, melynek alapján a barlangok is védelem alá kerültek. A következő, 1923-as, a természeti értékek védelméről intézkedő rendelet már egész karsztos területeket nyilvánított védetté, pl. Liptói karszt, Bélaei karszt stb. A látogatási és kutatási engedélyek kiadása a bratislavai Műemlékvédelmi Bizottság hatáskörébe tartozott. Később egyes karsztterületeken belül is rezervátumokat különítettek el /pl. a Deményfalvi völgy stb./.

A második világháború utáni legjelentősebb esemény a Tátrai Nemzeti Park és 24 állami természetvédelmi rezervátum létrehozása volt 1948-ban. Ezenkívül 1949-ben a barlangokat ismét védetté nyilvánították, és egyidejűleg az üzemeltetők és a társadalom kötelességévé tették a barlangok lezárását vagy a rongálások elleni másfajta védelmét.

A barlangok védelmében új korszakot nyitott a Szlovák Nemzeti Tanács által kiadott 1955-os természetvédelmi törvény. Ez a törvény osztályokba sorolt minden jelentős területet, és ennek megfelelően gondoskodott a védelmükről. Szlovákia területe 49009 km², ezen belül a karsztok vonatkozásában 1980-ig a következő területek és objektumok védelméről gondoskodtak:

- 3 nemzeti park /NP/, kb. 1340 km² területen /a nemzeti parkok teljes száma is 3/;

- 7 regionális védett terület /RTV/, összesen 2800km² /összesen 11 RVT van 5000 km²-en/;
- 131 kisebb védett terület /370 km²/, ezek egy része állami természetvédelmi rezervátum /ÁTR/ más része védett természeti érték /VTE/, például védett lelőhelyek stb./összesen 362 ÁTR és VTE van 670 km² területen/;
- 31 VTE kategóriába sorolt barlang a hozzájuk tartozó védett területtel 180 km² összterületen.

Az ezredfordulóig további védett területek kialakítását tervezik.

A védett objektumok területének tulajdonosa vagy felhasználója köteles figyelembe venni a védelemből következő korlátozásokat. Kihágásnak számíthat pl. a táborozás, tüzrakás, ásványok gyűjtése, építkezés vagy a vízháztartást befolyásoló bármilyen tevékenység, bányászat, a talaj és növényzet károsítása, legeltetés stb. Kutatási engedélyt egyedül a SZSZK Kulturális Minisztériuma adhat ki.

A szabálysértésért kisebb pénzbüntetés jár, a bűncselekménynek minősülő vétségekért 1 év szabadságvesztés vagy 10000 CSK-ig terjedő pénzbüntetés szabható ki, míg súlyosabb esetben a büntetőtörvénykönyv alapján a büntetés súlyosabb is lehet.

A gyakorlati karsztvédelem feladata az ellenőrzés, kutatás, a barlangok lezárása vagy kiépítése /eddig 54 barlangot zártak le és 14-et építettek ki, és tervezik a Deményfalvi Béke-barlang és a Krasnahorska további kiépítését/, ismeretterjesztés és

tapasztalatszerzés külföldön /pl. tevékenység az IUS keretén belül és expedíciók: Monte Canin 1976, India Sri Lanka 1977, Pierre Saint Bernard 1978, Gouffre Berger 1979/ és egy sor más tevékenység.

A 2700 km² karsztos terület a Szlovák Társulat 30 csoportjának tevékenységi körzete szerint van felosztva.

A természetvédelem központi szerve a Kulturális Minisztérium, amely mellett Szpeleológiai konzultációs testület működik. A Csehszlovák Köztársaság megfelelő szerveivel történő együttműködés és a IUS felé történő közös képviselő ellátására idén alakult meg a Csehszlovák Szpeleológiai Koordinációs Bizottság. A bizottság titkársági teendőit a Szlovák Barlangtani Hivatal látja el, amely 1970 óta az állami természetvédelem barlangokkal foglalkozó központi szerve. A Hivatal közvetlenül a Kulturális Minisztérium irányítása alatt áll, felügyel az összes kiépített barlangra és a Liptószentmiklósi Barlangtani Múzeumra. A Barlangtani Hivatal mellett működő társadalmi szervezet a Szlovák Szpeleológiai Társulat /SZSZT/, melyet az Elnökség vezet. A karsztos területek védelmével ezenkívül a természetvédelem más állami és társadalmi szervei is foglalkoznak. A barlangokkal kapcsolatos biztonsági felügyeletet a Szlovák Bányászati Iroda látja el. A barlangi mentőszolgálat gazdája a SZSZT.

A szpeleológia és a karsztvédelem a "Szpeleológia 1971 és 1985 közötti fejlesztésének koncepciói" és az ennek alapján kidolgozott "A szpeleológia további fejlődése Szlovákiában 1976-tól 1980-ig" című dokumentumok alapján működik. Ezek az anyagok bekerültek az "Az állami természetvédelem további fejlődésének elvei

Szlovákiában" című tervezetbe, melyet 1976-ban a felső állami és párt szervek hagytak jóvá.

Végezetül meg kell említenem, hogy előadásomban csak a szlovákiai karszt és barlangvédelemmel foglalkoztam. Egész Csehszlovákiát figyelembe véve a statisztikai adatokat a következőkkel kell kiegészíteni: 13 további kiépített barlang van, egy nemzeti park, több RVT /pl. Cseh karszt, Morva karszt/ VTE-barlang stb. A karsztvédelem jogi vonatkozásai lényegében azonosak a két köztársaságban csupán a szervezeti felépítésben vannak különbségek.